

ZAŠTO UPISATI MEDRESU?

Piše mr. Muharem Omerdić i Nezir Halilović

Upis djeteta u školu kod Bošnjaka oduvijek je predstavljalo posebno značajan događaj, pogotovo kada se radi o srednjoj školi i fakultetu, među kojima su medrese i islamski fakulteti stoljećima uživali posebno mjesto i ulogu.

Porodica u našem društvu je fundament zajednice i zanimljivo je da u toj tradicionalnoj posvećenosti porodici i školi Bošnjaci imaju dosta dodirnih tačaka sa Japancima. Napomenimo samo tri ključna nivoa japanske škole koji podrazumijevaju:

- Dobar odgoj
- Ljubav prema učenju
- Poštivanje prema učitelju (šejhu)

i u njima ćemo lahko prepoznati Bošnjake. Istina je da Japanci mnogo bolje od nas znaju iskoristiti svoju tradiciju i svoje potencijale. Primjera radi 80-tih godina Japanci su zaradom od svog znanja u ukupnom dohotku Japana učestvovali sa 75 %, dok je u isto vrijeme bivša Jugoslavija znanjem obezbijedila svega 1,2 % ukupnog dohotka.¹ No zahvaljujući kvalitetnom tradicionalnom bečgraundu, uz ozbiljan pristup školovanju, životu i radu, nije nemoguće stići čak ni Japance. Tim prije što današnje razumijevanje obrazovanja nije više čisto školsko (čitanje, pisanje, računanje i osnovne informacije o okruženju - prirodi i društvu), profesionalno (osposobljavanje za određeni posao), finansijsko (da diete bude osposobljeno samo zaraditi novac i kvalitetno upravljati njime – investirati ga umjesto pukog trošenja), već se sve više postavlja pitanje odgoja (izgradnje čovjeka - koje kao prvi zadatak nude sve medrese u BiH).

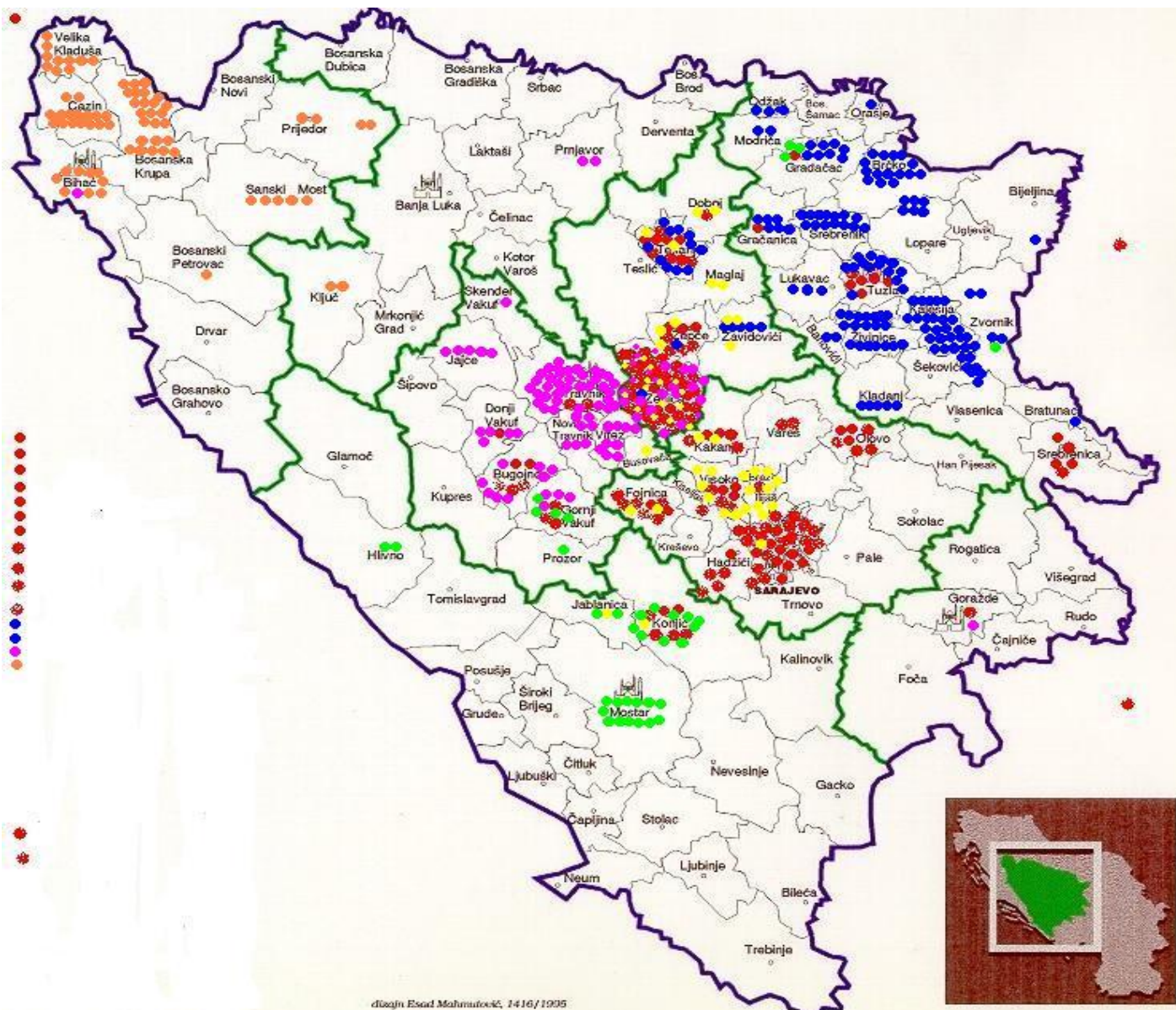
Danas, kada je pred omladinom velika dilema koju srednju školu upisati, koja je uzrok opravdane zabrinutosti oditelja, Vjerskoprosvjetna služba (VPS) Rijaseta IZ u BiH, u saradnji sa medresama, odlučila je ozbiljnije pristupiti pitanju upisa i školovanja učenika u medresama. Samo jedna od aktivnosti koje se poduzimaju na tom planu je provođenje istraživanja o prednostima koje medrese nude. S obzirom na sve probleme s kojim se susreću sve današnje srednje škole: od nediscipline, delinkvencije, pa čak i narkomanije i kriminaliteta, medrese se pojavljuju kao oaza kvaliteta i sigurnosti, kako za narastajuću omladinu tako i za roditelje.

Kako navedene riječi ne bi bile puka demagogija VPS Rijaseta se upustila u istraživanje kvaliteta učenika generacije prvog razreda medrese školske 2009/2010., i tom prilikom ustanovila kvalitetno stanje koje zaslužuje da bude predočeno našoj javnosti.

Problem istraživanja

Veliki je broj značajnih faktora koji se odvijaju u svakoj srednjoj školi a koji direktno utiču na svakog pojedinca, zbog toga smo se u naše istraživanju opredjelili na istraživanje tokova socijalizacije, kao jednog od najznačajnijih segmenata procesa edukacije. Naime, u svim društvima i u svim periodima razvoja svaka osoba uči ono što mu najviše treba da bi mogao opstati u svom društvu ili, pak što mu treba za društvo u kome bi željela živjeti. Kvalitet ambijenta, odnosno društvo i okruženje u kome osoba uči, jedan je od najznačajnijih faktora (ne)uspješne socijalizacije, od koje, u konačnici zavisi opstanak i izgled budućeg društva, jer upravo socijalizacijom se vrši prenos socijalnog naslijeđa sa jedne generacije na drugu i još mnoštvo drugih dinamizama u uvjetima socijalne interakcije između pojedinca i okruženja. „Kreativna i podsticajna društvena sredina stvara potrebu za konstruktivnim samoaktivitetom mladih, a mladi rezultatima samoaktiviteta obogaćuju dinamiziraju i humaniziraju sredinu u kojoj djeluju.“ⁱⁱ Upravo kvalitet sredine i kvalitet pojedinca u toj sredini bili su premet našeg istraživanja, kome smo pristupili iz ugla istraživanja zastupljenosti prosocijalnog i agresivnog ponašanja kod učenika prvih razreda svih medresa u BiH.

Na karti je prikazan raspored kandidata za I razred medrese.

(crvena –Sarajevo, plava –Tuzla, roza –Travnik, narandžasta – Cazin, žuta – Visoko, zelena – Mostar)

Prosocijalno ponašanje

Prosocijalno ponašanje je vid moralnog djelovanja koje uključuje društveno poželjna ponašanja poput dijeljenja s drugim, pomaganja i saradnju (Vasta, Haith, Miller, 1998). Mnogi ga poistovjećuju s altruizmom (Berns, 1985; Vasta, Haith, Miller, 1998), a za mnoge je riječ o sinonimima. U pogledu nastajanja altruizma postoji više mišljenja, nazastupljenija su da:

- Je dio dječije sklonosti da budu dobra i brižna i da se javlja čim je dijete sposobno razumjeti osjećaje drugih.
- se altruizam uči. (Berns, 1985).

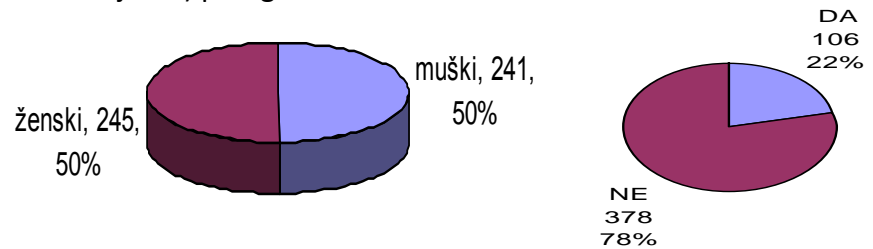
Sasvim je izvjesno da se razvija uporedo sa dječijim kognitivnim razvojem i da njegovom razvoju doprinose porodica, vršnjaci i zajednica. Za razvoj prosocijalnih ponašanja u obitelji važan je:

- topao, brižan i osjećajan odnos između roditelja i djeteta,
- autoritativan odgojni stil
- pozitivna identifikacija.

Plodovi uspješnog prosocijalnog ponašanja su uspješna socijalizacija koja donosi čitav niz drugih plodova: uspješnije školovanje (akademski uspjeh), bolje socijalne veze, veća kompetettnost i općenito veći osjećaj uspjehnosti (Ferić i Bašić, 2000). Mnogi autori prosocijalno ponašanje smatraju zaštitnim faktorom ličnosti

(Ferrington, Hawkins I dr., 1992, Bašić, 2000). Prosocijalno ponašanje pridonosi razvijanju **socijalne kompetentnosti**ⁱⁱⁱ, tj. sposobnosti korištenja okolinskih i ličnih potencijala za postizanje dobrog razvojnog rezultata. U istraživanju smo se koristili metodom ispitivanja putem standardizovanog instrumenta PROS/AG (prosocijalno/agresivno ponašanje) autora M. Žužula i V. Vlahović-Štetić koji se sastoji od 20 varijabli, od koji se 10 odnosi na prosocijalno, a 10 na agresivno ponašanje. Istraživanje je bilo populacijsko, odnosno njime je obuhvaćeno 486 učenika (245 djevojaka i 241 dječak) prvog razreda svih medresa u BiH i to:

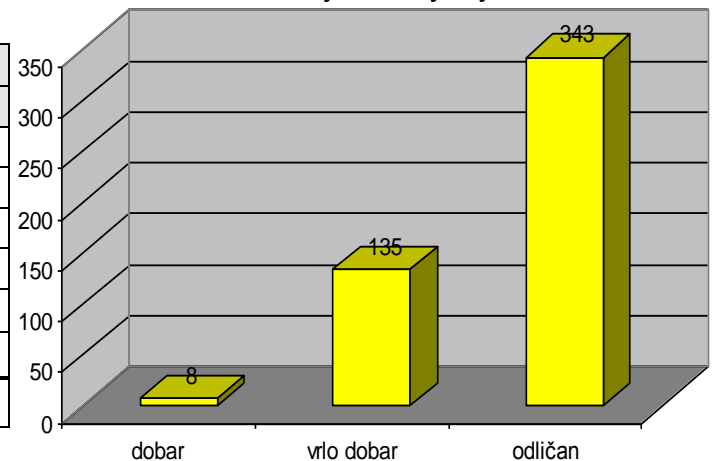
- Gazi Husrev-begova - Sarajevo
- Behram-begova – Tuzla
- Elči Ibrahim-pašina – Travnik
- Džemaludin ef. Čaušević – Cazin
- Osman ef. Ređović – Visoko
- Karađoz-begova – Mostar

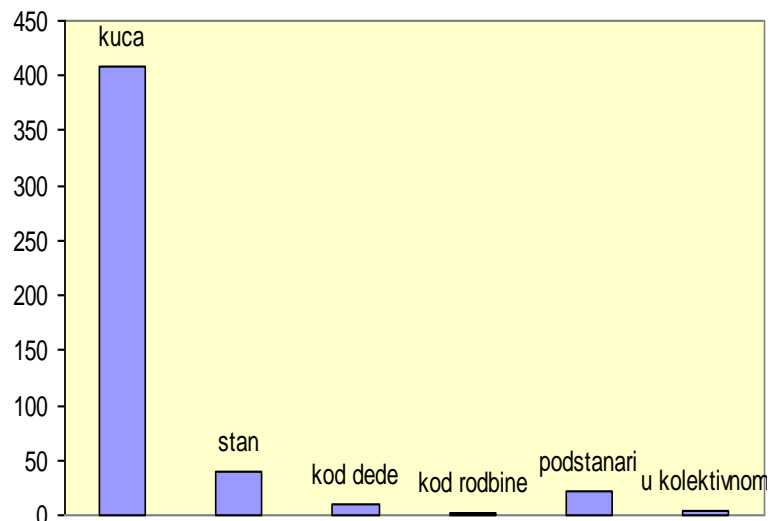
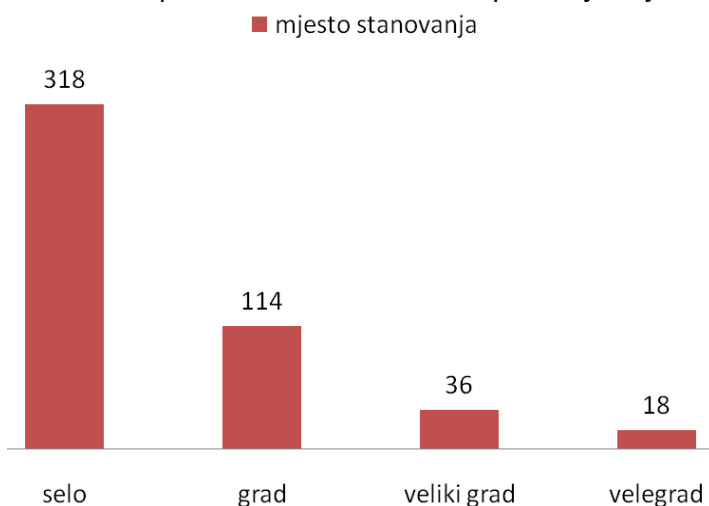
Istraživanjem smo utvrdili da je 106 njih (22 %) pohađalo predškolske ustanove, što ukazuje na podizanje svijesti kod našeg naroda o potrebi i značaju pohađanja predškolskih ustanova (prosjeak pohađanja predškolskih ustanova na nivou BiH se kreće oko 5 %), čemu se u svijetu sve više predaje značaj koliko i pohađanju fakulteta.

Istraživanje nam je pokazalo da se struktura učenika i razreda BH medresa sastoji od najboljih učenike iz osnovne škole.

USPJEH	dobar		vrlodobar		odličan	
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
Visoko		1	19	14	17	21
Tuzla			3	4	55	48
Sarajevo			12	4	32	51
Cazin			21	12	12	26
Travnik			11	9	26	39
Mostar	6	1	17	9	8	8
UKUPNO	6	2	83	52	150	193

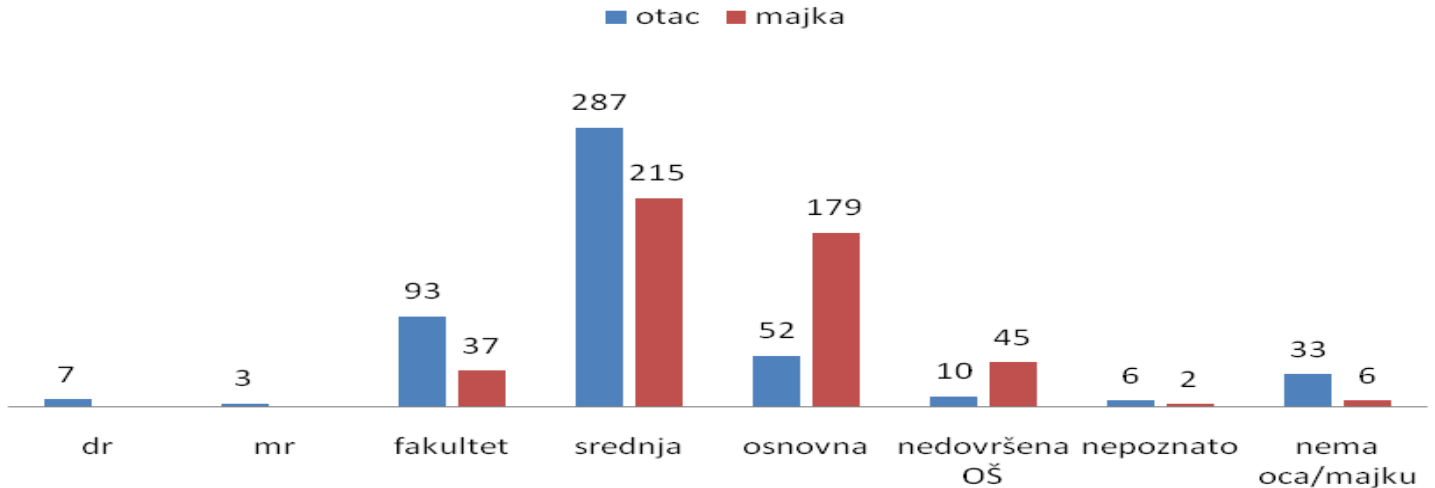

Istraživanje je pokazalo da još uvijek u medresi većinom zastupljeni učenici iz ruralnih područja, ali je evidentan i porast učenika iz urbanih područja koji se odlučuju za medresu.

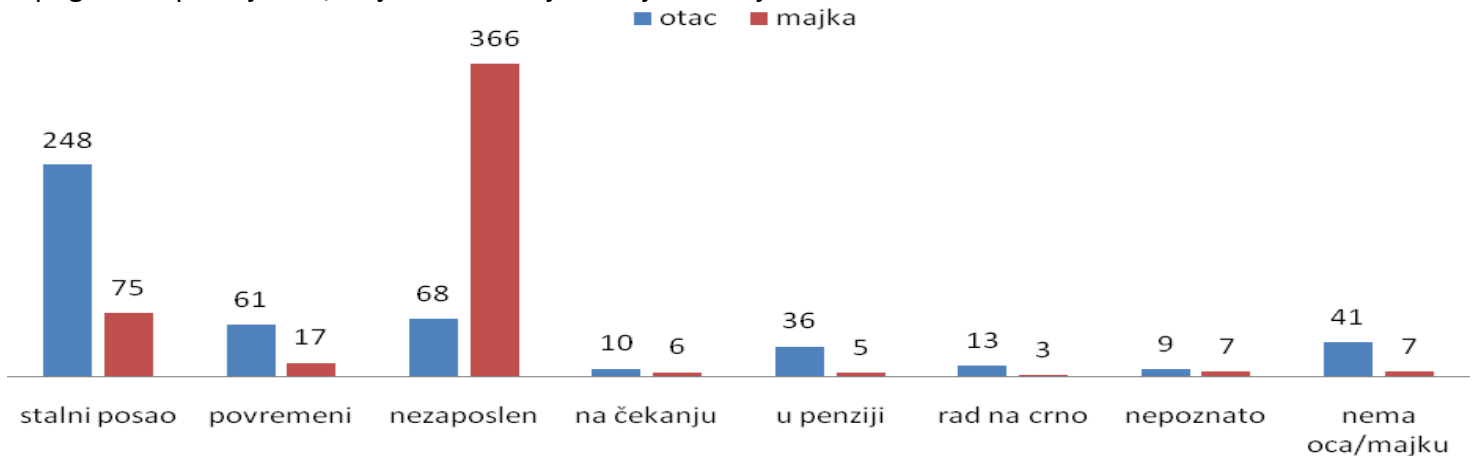

Shodno tome, većina učenika živi u vlastitoj kući sa oba roditelja (420), samo sa majkom (46), samo sa ocem (6), s jednim roditeljem i sustitutom (7), s dedom i nanon (5), kod hranitelja (2).

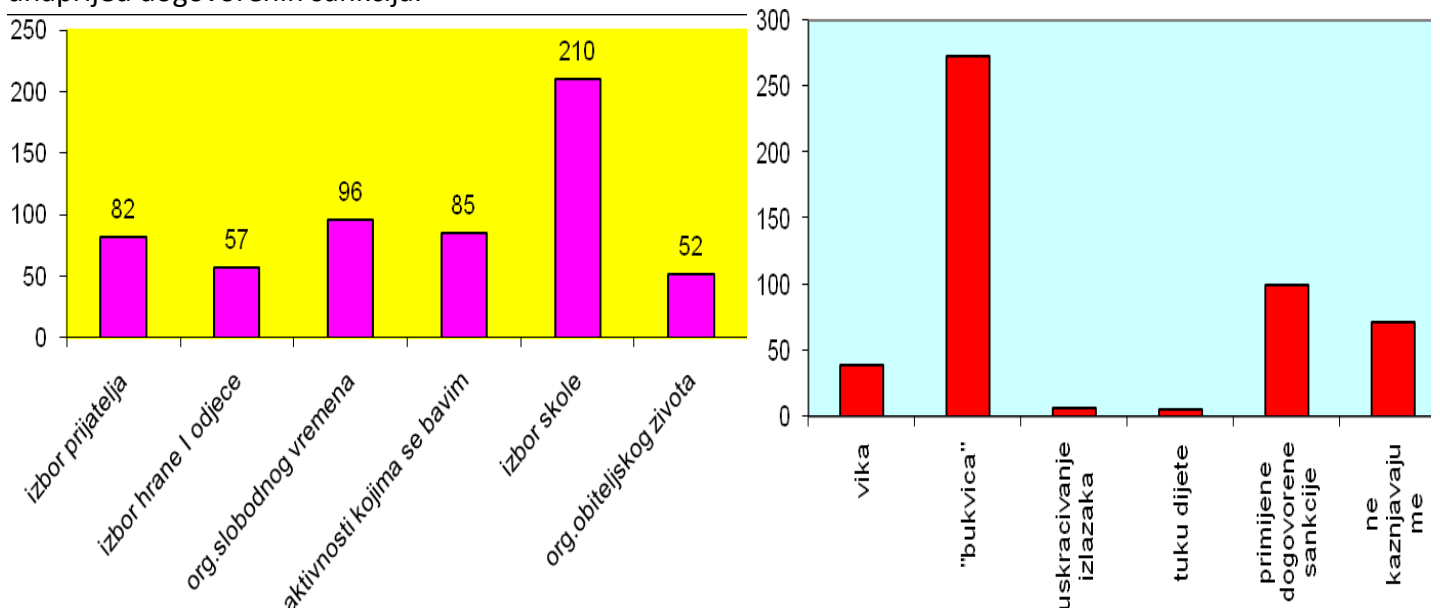
Podaci o obrazovnoj strukturi oca i majke su nam pokazali da većina roditelja ima završenu srednju školu, na žalost još uvijek je veliki broj majki sa samo osnovnom školom, ali na sreću sve značajniji je broj roditelja sa visokom školom koji upisuju svoje dijete u medresu.

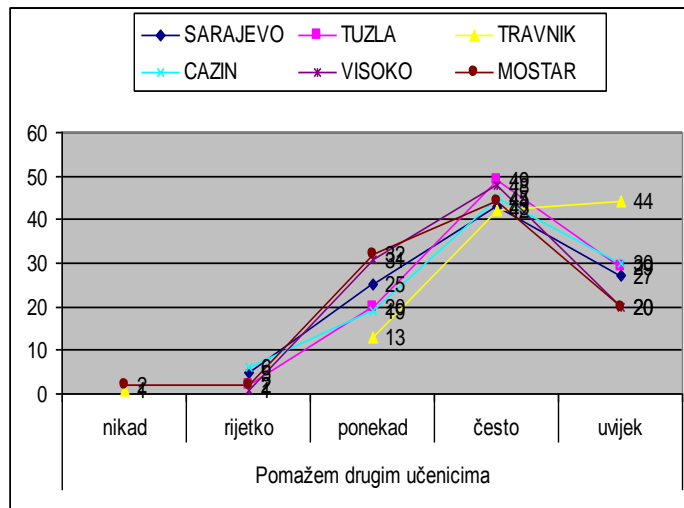
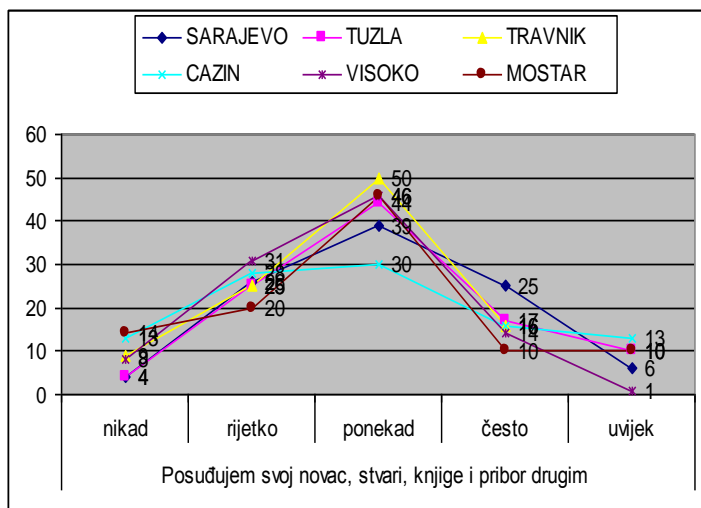
U pogledu zapolenja oca/majke istraživanje nam je dalo sljedeće rezultate:

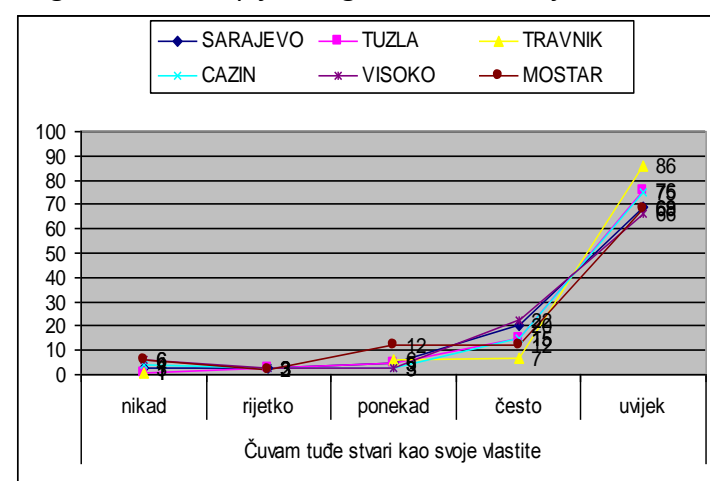
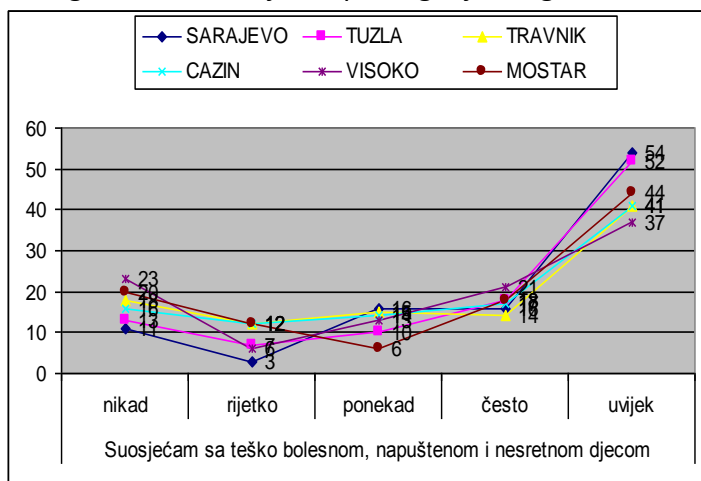
Čak 366 majki nije zaposleno, odnosno rade kao domaćice. Osim toga istraživanje nam je pokazalo da u Bošnjачkim porodicama dominira demokratski odgojni duh i da roditelji imaju veliko povjerenje u svoju djecu, tako da im prepuštaju izbor u najznačajnijim životnim pitanjima, među kojima je i izbor škole. Sa druge strane utvrdili smo da je najzastupljeniji način kažnjavanja djece u slučaju prijestupa „očitanje bukvice“ i primjena unaprijed dogovorenih sankcija.

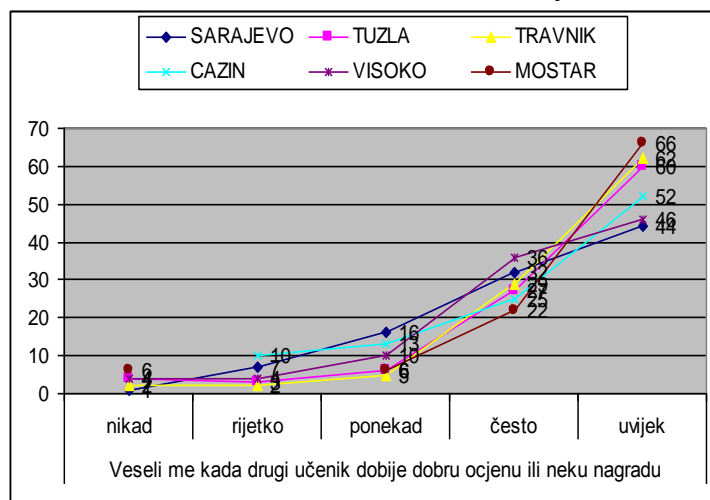
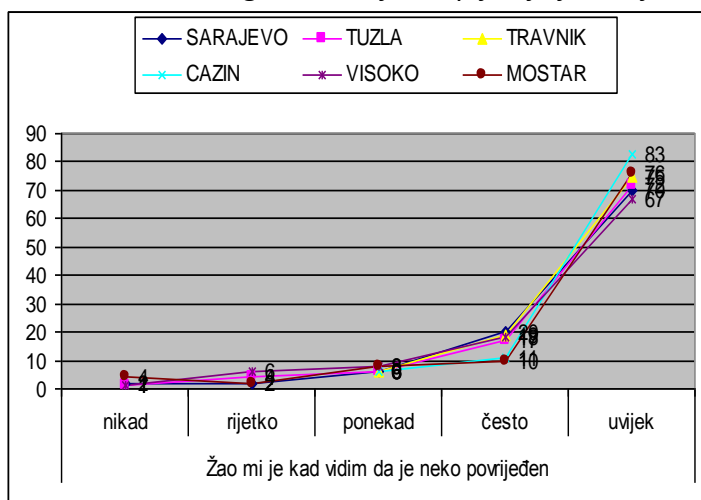
Rezultati istraživanja zastupljenosti prosocijalnog ponašanja izraženi u procentima

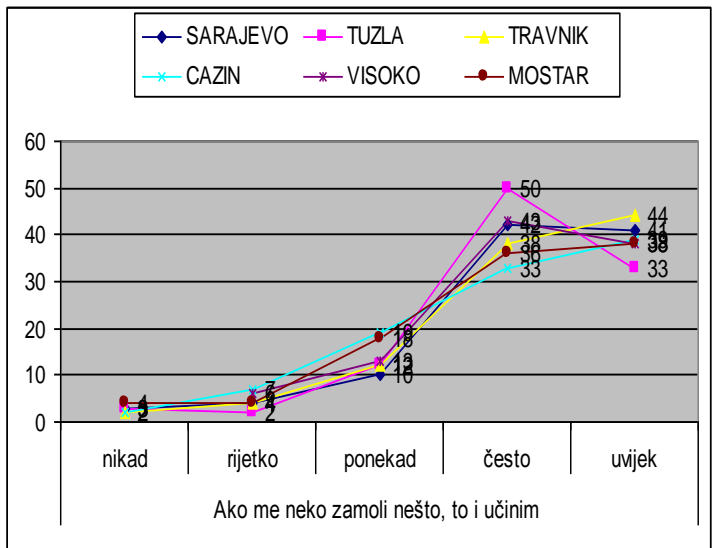
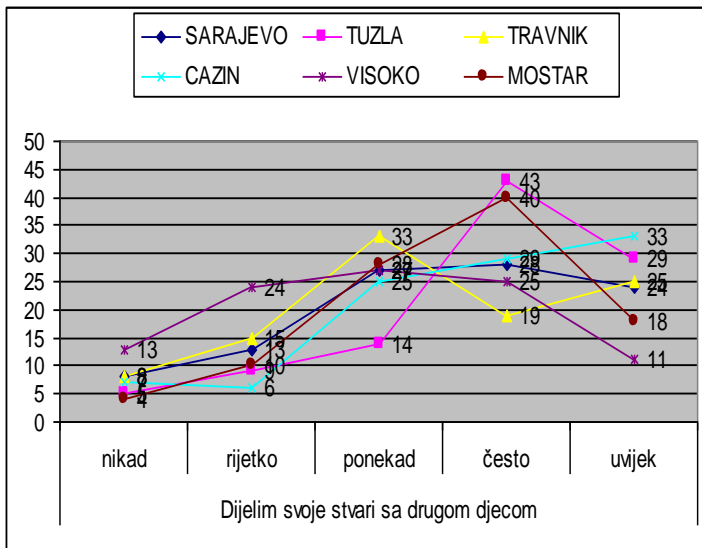
U varijabli „posuđivanje svojih stvari“ pored disperzije u odgovorima najzastupljeniji je odgovor „ponekad“, što je i razumljivo jer je istraživanje urađeno u I polugodištu I razreda i učenici se nisu imali priliku dobro upoznati. S druge strane u varijabli „pomaganja drugim“ vidimo mnogo češće zastupljen odgovor često i uvijek.

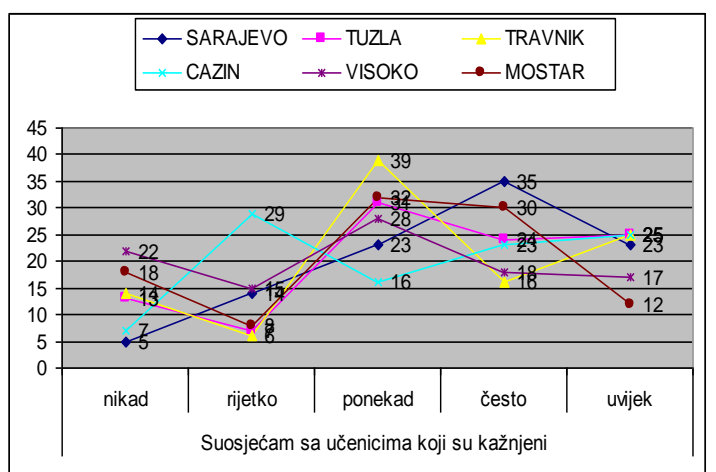
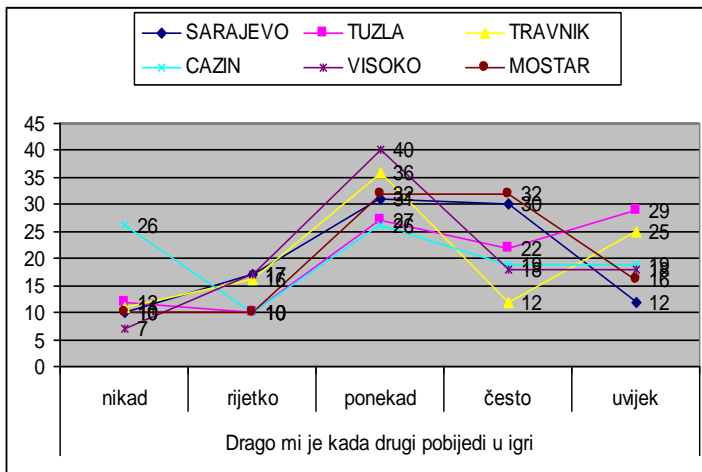
U varijabli „suosjećam sa... (empatija)“ najzastupljeniji odgovor je uvijek, mada je prisutna disperzija odgovora po svim kategorijama, dok u pogledu odgovornosti, varijabla „čuvam tuđe stvari kao svoje vlastite“ imamo skoro identične odgovore, najzastupljenije je „uvijek“, bez obzira što dolaze iz 6 medresa iz svih dijelova BiH.

U varijabli „žaljenja kad je neko povrijeđen“ ponovo vidimo skoro identično preklapanje odgovora, kao i varijabli „radovanja tuđem uspjehu“ uz manju disperziju.

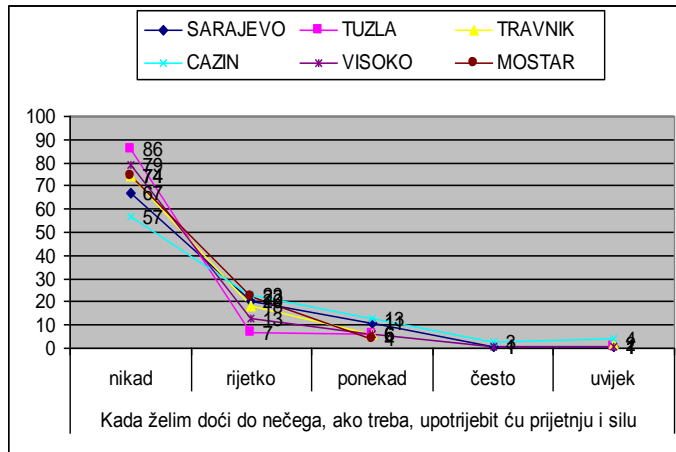
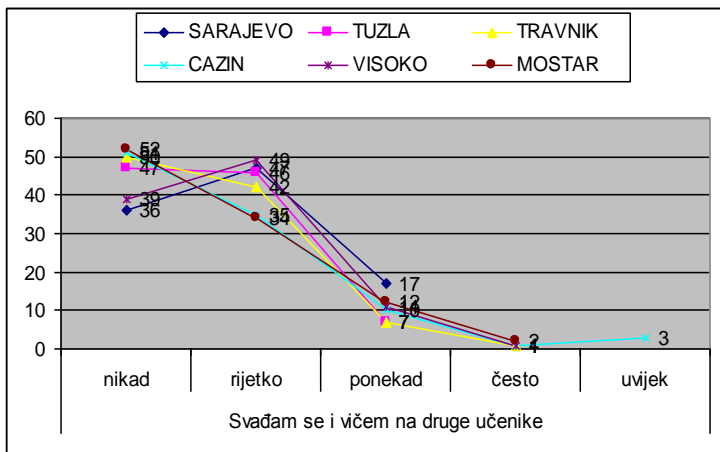
U varijabli „dijeljenja svojih stvari sa drugima“ vidimo veliku disperziju u odgovorima, dok u varijabli „ako me neko zamoli za nešto, to i učinim“ vidimo skoro identičano zastupljene odgovore često i uvijek.

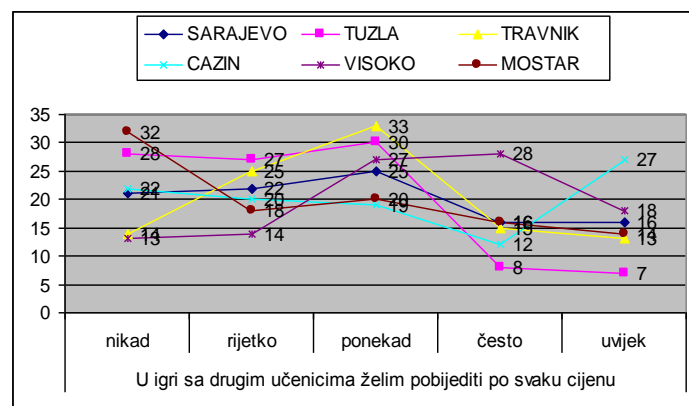
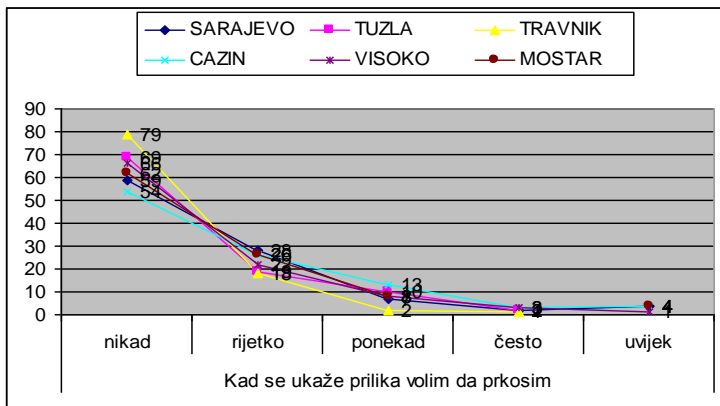
U pogledu varijabli „radovanja kad ih drugi pobijedi u igri“ vidljiva je velika disperzija u odgovorima što je i razumljivo s obzirom na emotivni naboj koji prati igru, dok u varijabli „suosjećam sa kažnjenim učenicima“ vidimo veliku disperziju i podijeljenost učenika u pogledu stavova koji imaju prema kažnjenim učenicima, a koji se kreću od suosjećanja do odobravanja kazni zbog uvida u težinu prijestupa i osjećanja pravednosti.

Agresivno ponašanje

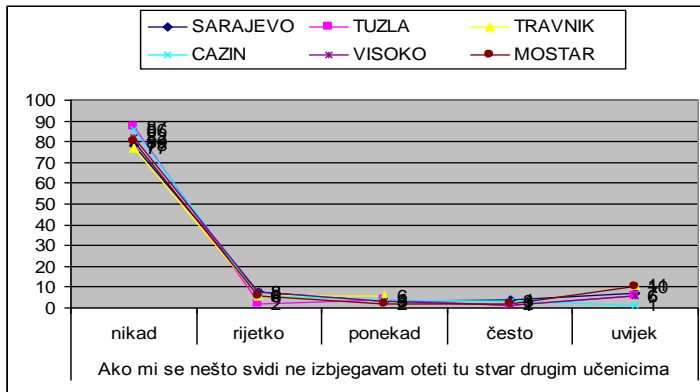
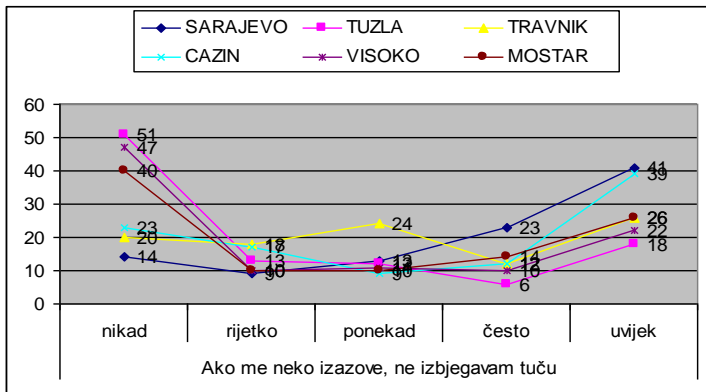
Agresivno ponašanje je čista suprotnost prosocijalnom ponašanju. Svjedoci smo ekspanzije agresivnog ponašanja u našim porodicama i školama, pogotovo srednjim. Agresivno ponašanje se definiše kao “svako ponašanje koje nanosi povredu ili uništava imovinu s ključnim naglaskom na namjeru izvođenja takvog ponašanja” (Vasta, Haith, Miller, 1998). Što se tiče uzroka agresivnosti i o tome postoje različita mišljenja: prirodni ljudski nagon (Freud), agresivnost se uči (Bandura), reakcija na frustraciju, rezultat pritiska grupe i dr. Moramo naglasiti da agresivnost nije uvijek negativna, recimo u sportu, kada je čak poželjna, ali ne u navedenoj definiciji. Pouzdano se zna da agresivnost ne nastaje sama od sebe, već je odraz socijalnih običaja, odgoja, ranih karakteristika djeteta i dr., što dijete kasnije usmjerava ka uključivanju u agresivna ponašanja^{iv}. Smatra se da nedostatak socijalnih vještina predstavlja glavni uzrok „nepriлагоđenog“, agresivnog ponašanja, koje često dovodi do socijalne izolacije od strane vršnjaka, ali i nastavnika, što na kraju rezultira lošim uspjehom, lošim vezama sa vršnjacima, slabom potporom nastavnika, pa čak i roditelja itd. Agresivnost je najbolji prediktor delinkvencije i kriminaliteta. Kod takve djece škola je izvor frustracije za njih, a oni za druge. Naš cilj je bio utvrditi koliko je agresivno ponašanje zastupljeno kod učenika I razreda medresa. U nastavku su izloženi rezultati izraženi grafikonima i u procentima.

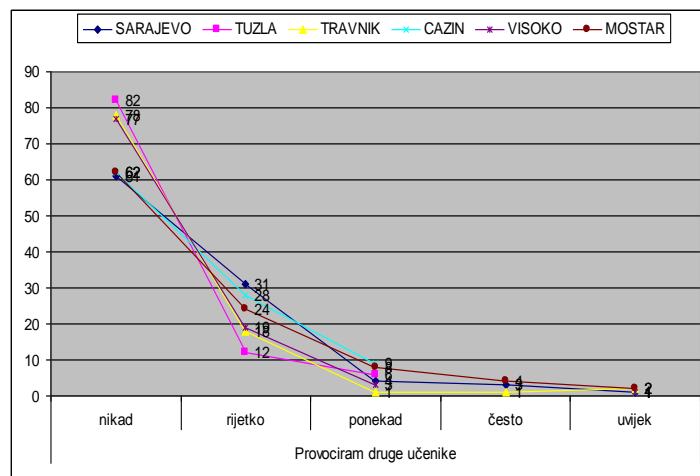
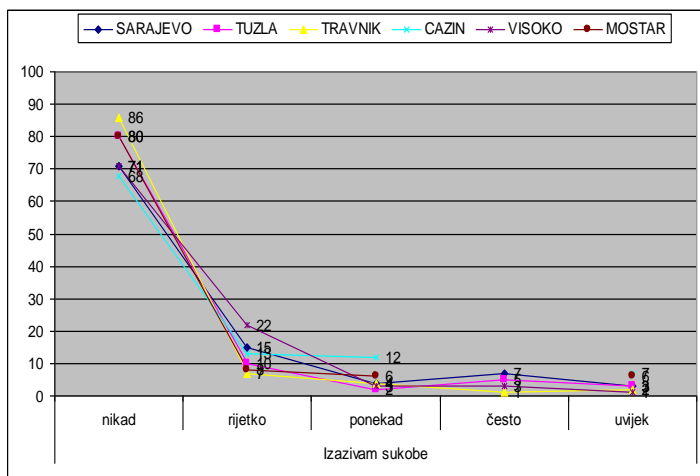
Najčešći odgovor u varijabli „svađam se i vičem na druge“ je nikad, te rijetko. Velika većina učenika I razreda medresa, skoro identično, potpuno isključuje prijetnju i silu radi dolaska do nekog cilja.

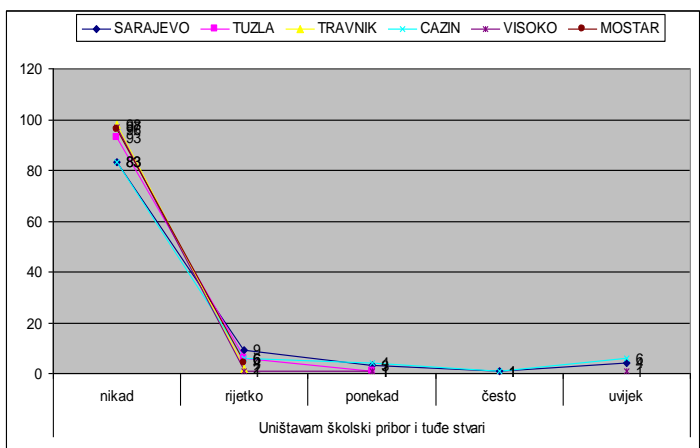
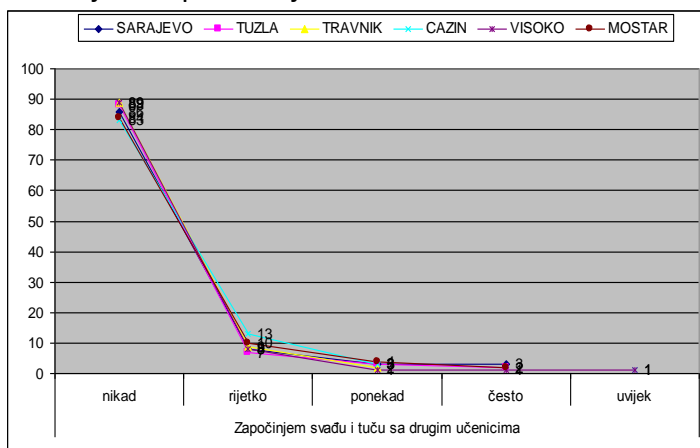
U pogledu zastupljenosti proksa imamo skoro potpuno preklapanje odgovora, dok u varijabli „u igri želim pobijediti po svaku cijenu“ imamo veliku disperziju odgovora, koja je i razumljiva s obzirom na emotivni naboj potreban za igru, te dvoznačnost agresivnosti (u igri pozitivna, van nje negativna i destruktivna).

Varijabla „ako me neko izazove, ne izbjegavam tuču“, ukazuje na veliku disperziju odgovora i dominaciju dvije krajnosti, nikad i uvijek, što zaslužuje posebno razmatranje zbog mnoštva raznovrsnosti izazova i adekvatnog odgovora na njih. Nasuprot tome u varijabli „ako mi se nešto sviđi, ne izbjegavam oteti to drugim učenicima“, vidimo potpuno isključivanje tog ponašanja kod učenika medresa i potpuno preklapanje odgovora bez obzira na sve geografske i ostale razlike i udaljenosti. Sa druge strane trebamo imati na umu da upravo ova varijabala zadaje najviše glavobolje roditeljima koji školuju svoju djecu u ostalim školama. Koliko samo često imamo priliku čuti roditelje kako izbjegavaju kupiti djetetu bolji mobitel, opremu, nakit i sl., prvenstveno iz bojazni da bi „agresivni“ učenici ili delinkventi koji kruže oko škole (razbojnici) mogli oteti tu stvar njihovoj djeci i izazvati im čitav niz problema.

U varijablama „izazivam sukobe“ i „provociram druge“, uz malu disperziju, vidimo skoro potpuno isključivanja tih varijabli iz ponašanja učenika medresa.

U varijablama „započinjem svađu i tuču“ i „uništavam školski pribor i tuđe stvari“ ponovo vidimo potpuno preklapanje odgovora, odnosno nepostojanja tih oblika ponašanja kod učenika medresa.

Zaključno o istraživanju

Vidjeli smo kako 486 učenika I razreda medresa u većini pitanja skoro identično odgovara na pitanja i potvrđuje zastupljenost prosocijalnih varijabli u svom ponašanju, kao i isključivanje i nepostojanje varijabli agresivnog ponašanja. Svi istraživači se slažu da prosocijalno ponašanje treba njegovati sve dok ne postane integrativni dio ponašanja. McWhriter i sar. (1993) smatraju da se životne vještine ne uče automatski i da mladi ljudi trebaju pomoć u uspostavljanju socijalne kompetencije, da se suoče sa akademskim radom, da donose dobre izbore u životnim opcijama, uspostave stabilne ljudske osnose i da imaju životne ciljeve. Nema sumnje da je medresa ambijent koji nudi sve navedene mogućnosti, a istraživanje nam je potvrdilo da to nude i učenici medrese.

Nama ostaje još odgovoriti na pitanje: **Šta dalje, nakon medrese?**, koju većina učenika VIII razreda, kao i roditelja, postavlja sebi, ali i drugima. Hvala Allahu, danas su medrese skoro izjednačene sa gimnazijom i učenici medresa bez ikakvih problema upisuju sve fakultete koje žele, za koje imaju sklonosti i za koje se pripreme (kvalitetnim učenjem i ponašanjem) tokom školovanja u medresi. Roditelji koji žele da im djeca pohađaju kvalitetne škole, u kvalitetnom i nadasve bezbjednom okruženju, danas imaju priliku upisati svoje dijete u jednu od 6 medresa u BiH., pa bujrum.

ⁱ Pejović, S. 1989. Razrovan put. Pronalazaštvo

ⁱⁱ Dizdarević, I., 1988. Motivacione osnove aktiviteta mladih u slobodnom vremenu. Vaspitanje i obrazovanje, br. 3.

ⁱⁱⁱ Bašić, J.; Ferić, M.; Kranželić, V. 2001. OD primarne prevencije do ranih intervencija. Zagreb, str. 83

^{iv} Isto, str. 83